

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Oppisopimuksen muutostilanteet ja yrittäjän oppisopimuskoulutus

Webinaari 9.11.2023

Mari Pastila-Eklund, opetusneuvos, OKM
Riikka Vacker, opetusneuvos, OPH

1. Oppisopimuksen muutostilanteet

Henkilökohtaistaminen ja ajantasainen HOKS

- HOKS laaditaan ja siihen kirjataan yksilölliset osaamisen tunnistamista, tunnustamista, hankkimista, kehittymistä ja osoittamista sekä ohjaus- ja tukitoimia koskevat tiedot. HOKS pidetään aina ajan tasalla.
- Oppisopimukseen liitetään HOKS siltä osin kuin se koskee oppisopimuskoulutusta.
- Oppisopimuksen voimassaoloaika perustuu HOKSissa suunniteltuun osaamisen hankkimisen tarpeeseen, johon koulutus hankitaan pääosin työpaikalla käytännön työtehtäviä tehden, ja jota täydennetään tarvittaessa muissa oppimisympäristöissä tapahtuvalla osaamisen hankkimisella.
- HOKS todentaa osaamisen hankkimisen sisällön, ajoittumisen ja oppimisympäristöt → muutoksista HOKSiin voi seurata muutostarve oppisopimukseen.

Oppisopimukseen liitettävässä HOKSissa voi muuttua esimerkiksi...

- ✓ suoritettava tutkinto, noudatettavat tutkinnon perusteet ja tutkinnon osat
 - ✓ keskeiset työtehtävät
 - ✓ työtehtävien ajoittuminen työpaikalla
 - ✓ vastuullinen työpaikkaohjaaja
 - ✓ koulutuksen järjestäjän osoittamissa muissa oppimisympäristöissä tapahtuva osaamisen hankkiminen ja sen ajoittuminen koulutusajalle
 - ✓ näyttöjen ajoittuminen koulutusajalle.
- Koulutuksen järjestäjä vastaa HOKSin laatimisesta ja päivittämisestä (myös eHOKSiin). HOKS laaditaan yhdessä opiskelijan kanssa. Työnantaja tai työpaikan edustaja osallistuu suunnitelman laadintaan ja päivittämiseen, jos koulutus järjestetään oppisopimuskoulutuksena tai koulutussopimukseen perustuvana koulutuksena taikka osaaminen osoitetaan työpaikalla.
 - Muutokset tulee hyväksyä siten, että jälkeenpäin on todennettavissa kaikkien hyväksyntä.

Oppisopimuksen voimassaoloajan muutos

- HOKSin muutos vaikuttaa oppisopimuksen voimassaoloaikaan - lyhentää tai pidentää
- Oppisopimus on määräaikainen työsopimus, josta tulee ilmetä mm. sopimuksen voimassaoloaika
- Oppisopimus päättyy, kun osaamisen hankkimisen tarve päättyy. Jos osaamisen osoittamisen jälkeen arvioinnissa todetaan tarve täydentää osaamista suorituksen hyväksymiseksi, tästä voidaan sopia työpaikan kanssa erikseen koulutusopimuksella.
- Jos opiskelijan tavoite muuttuu laajemmaksi oppisopimuksen aikana, esimerkiksi hän suorittaa lisää tutkinnon osia, HOKS ja oppisopimus päivitetään uuden tavoitteen mukaiseksi. Jos jatkosuunnitelma ilmenee vasta oppisopimuksen päättymisen jälkeen, laaditaan uusi HOKS ja uusi oppisopimus.
 - ✓ Tavoitteen muuttuessa on huomioitava myös valtakunnallinen linjaus uuden HOKSin tekemisestä ja Koski ja eHOKS –tietovarantojen tallennusohjeet.

- 1) Kun opiskelijan tavoitteena oleva tutkinto vaihtuu kokonaan toiseksi tutkinnoksi, opiskelijalle tehdään uusi opiskeluoikeus ja uusi HOKS.
- 2) Jos opiskelijan opinnot ylittävät 180 osp ja valinnainen tutkinnon osa **mahtuu osittain 180 osp laajuuteen**, opiskelija suorittaa samalla opiskeluoikeudella ja samalla HOKSilla tutkintonsa loppuun ja hän saa yhden tutkintotodistuksen.
- 3) Jos valinnainen tutkinnon osa **on kokonaan 180 osp:n päälle**, opiskelijalle tehdään erillinen opiskeluoikeus 180 osp:n ylittävää tutkinnon osaa varten. Tällöin:
 - jos tutkinnon osa valitaan samasta tutkinnosta, ei tarvitse tehdä uutta HOKSia
 - jos tutkinnon osa valitaan toisesta tutkinnosta, on selkeämpää laatia uusi HOKS. Opiskelijalle annetaan tässä tilanteessa 180 osp:n laajuinen tutkintotodistus ja ylittävän tutkinnon osan laajuinen todistus suoritetusta tutkinnon osasta

Työnantajan muutos

- Jos sopijaosapuolena työnantajan tiedot muuttuvat (y-tunnus, työnantajan nimi, yhteystiedot, yhteyshenkilöä ja vastuullista työpaikkaohjaajaa koskevat tiedot), tilanteen mukaan oppisopimus joko päivitetään tai tehdään uusi sopimus. Työpaikkaohjaajaa koskevat tiedot päivitetään myös HOKSiin ja tallennetaan eHOKSiin.
- Jos oppisopimus siirtyy liikkeen luovutuksen yhteydessä toiselle työnantajalle, tulee em. muutosten lisäksi varmistaa, että oppisopimuksen edellytykset täyttyvät edelleen.
 - ✓ Alkavaan oppisopimukseen (sopimuksen lisätietoihin) voidaan merkitä tieto tulevasta työnantajamuutoksesta lisätietoja kohtaan: xxx alkaen työnantajan nimi ja y-tunnus muuttuu xx työnantajasta xx työnantajaksi ja y-tunnus xx:stä xx:ään

Kun oppisopimukseen sisältyy tutkinnon osan suorittaminen toisen työnantajan työpaikalla (1)

- Tutkinnon osia voi suorittaa eri työnantajilla, jos henkilökohtaistamisessa on siitä sovittu ja todettu tarve. Tällöin oppisopimus laaditaan joko
 - 1) **erikseen jokaisen työnantajan kanssa** ja sen liitteeksi kyseistä työpaikkaa koskeva osa HOKSista. Jokaisen sopimustyönantajan kanssa sovitaan myös koulutuskorvauksista.
 - 2) **ns. päätyönantajan kanssa**, joka toimii työnantajaa edustavana sopijaosapuolena koko tutkintoa tai kaikkia tavoitteena olevia tutkinnon osia koskien ja joka siirtää työntekijän (opiskelijan) hankkimaan tutkinnon osan/osien osaamista toiselle työnantajalle tai työnantajille käyttäjäyrityksiin. Koulutuskorvaus maksetaan vain päätyönantajalle, joka voi siirtää sen edelleen opiskelijaa ohjaavalle työnantajalle. Siirto suunnitellaan koulutuksen järjestäjän kanssa, joka arvioi työpaikan edellytykset toimia oppimisympäristönä.
- Oppisopimuskoulutuksessa opiskelijan viikoittaisen työajan tulee olla keskimäärin vähintään 25 tuntia. Tuntimäärän voi koota useammalta työnantajalta yhteensä, mutta jokaisen tulee olla tietoinen järjestelystä.

Kun oppisopimukseen sisältyy tutkinnon osan suorittaminen toisen työnantajan työpaikalla (2)

- Työntajat sopivat asiasta keskenään päättämällään tavalla. Suositellaan, että opiskelijan suostumus siirtymisestä käyttäjäyritykseen ja koulutuksen järjestäjän vahvistus kirjataan työntajien väliseen sopimukseen maininnalla, päivämäärällä ja se allekirjoitetaan.
- Työsopimuslaki 2001/55, 7 §: Työntajan siirtäessä työntekijän tämän suostumuksella toisen yrityksen (käyttäjäyritys) käyttöön, käyttäjäyritykselle siirtyvät oikeus johtaa ja valvoa työntekoa sekä ne työntajalle säädetyt velvollisuudet, jotka liittyvät välittömästi työn tekemiseen ja sen järjestelyihin. Käyttäjäyrityksen on toimitettava työntekijän työntajalle ne tiedot, jotka työntaja tarvitsee velvollisuuksiensa täyttämiseksi.
4 §: Työntajan on annettava työntekijälle kirjallinen selvitys työnteon keskeisistä ehdoista, jolleivät ehdot käy ilmi kirjallisesta työsopimuksesta (mm. työaika, palkan perusteet, koeaika).
 - ✓ Työntajalla tulee mm. olla vakuutus työntekijän työntaturman ja ammattitaudin varalta
 - ✓ Jos HOKSiin on suunniteltu osaamisen hankkimista, jota täydennetään muissa oppimisympäristöissä, tulee sopia mahdollisuudesta osallistua siihen ja palkanmaksusta sen ajalta
- Koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa työntajille työnturvallisuusvastuusta.

Kun oppisopimukseen sisältyy tutkinnon osan suorittaminen toisen työnantajan työpaikalla (3)

- Työelämäpalaute kerätään siltä organisaatiolta, joka on ollut oppisopimusosapuoli tutkinnon osakohtaisen työpaikkajakson päättymisen hetkellä ja tallennettu eHOKSiin. Työpaikkaohjaajakysely lähetetään työpaikkaohjaajalle siihen sähköpostiosoitteeseen ja/tai puhelinnumeroon, joka on tallennettu eHOKSiin työpaikkajakson päättymiseen mennessä.
- eHOKSiin työpaikan tiedoiksi ilmoitetaan työnantaja, jonka kanssa oppisopimus on tehty:
 - ✓ oppisopimustyönantajan y-tunnus ja nimi
 - ✓ työpaikkaohjaajan nimeksi ja yhteystietoihin tallennetaan varsinaisen työssäolopaikan työpaikkaohjaajan nimi ja yhteystiedot (esimerkiksi käyttäjäyrityksessä opiskelijaa ohjannut työpaikkaohjaaja)

Huom! Työpaikat yksilöidään y-tunnuksen ja nimen kirjoitusasun perusteella. Työpaikan nimen kirjoitusasun päättää koulutuksen järjestäjä. On hyvä varmistaa, että samaksi tarkoitettu työpaikka kirjoitetaan aina samassa muodossa eikä siinä pääse syntymään käyttäjäkohtaisia variaatioita.

Oppisopimuksen purkaminen

- Oppisopimus voidaan purkaa sopijapuolten yhteisellä sopimuksella.
- Koulutuksen järjestäjä voi purkaa oppisopimuskoulutuksen järjestämistä koskevan sopimuksen opiskelijaa ja työnantajaa kuultuaan, jos työpaikalla järjestetyssä koulutuksessa ei noudateta tämän lain tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai oppisopimuksen ehtoja (Laki ammatillisesta koulutuksesta 75 §).
 - Oppisopimus katsotaan purkautuneeksi, jos oppisopimuskoulutuksen järjestämistä koskeva sopimus puretaan tai jos koulutuksen järjestäjä on 81 §:n nojalla peruuttanut opiskelijan opiskeluoikeuden (ns. SORA-perusteet)
- Työsopimukseen perustuva oppisopimus voidaan purkaa lisäksi:
 - työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 4 §:ssä (koeaika) ja 8 luvun 1 ja 3 §:ssä (erittäin painava syy ja vähintään 7 päivän poissaolo ilmoittamatta) säädetyillä perusteilla;
 - työnantajan lopettaessa liikkeensä, tullessa asetetuksi konkurssiin tai kuollessa; tai
 - koulutuksen järjestäjän luvalla työsopimuslaissa säädetyillä irtisanomisperusteilla.
- Koulutussopimus voidaan purkaa myös opiskelijan siirtyessä hankkimaan HOKSissa tavoitteeksi asetettua osaamista oppisopimuskoulutuksena.
- Purkaminen ei ole yksipuolista. Lainsäädäntö määrittelee purkamisen perusteet, mutta lähtee siitä, että purkutilanteessa osapuolet tulevat kuulluksi, keskustellaan ja sovitaan yhdessä.

Opiskelu-oikeus

- Jos oppisopimus tai koulutussopimus väliaikaisesti keskeytetään tai puretaan laissa määritellyillä perusteilla, opiskelu-oikeus ei pääty, vaan koulutuksen järjestäjän on järjestettävä opiskelijalle mahdollisuus hankkia muulla tavoin HOKSin mukainen tavoitteeksi asetettu osaaminen.
- Jos opiskelu-oikeus väliaikaisesti keskeytetään, keskeytyy oppisopimuskoulutus vastaavaksi ajaksi.
- Jos opiskelija ei halua hankkia osaamista muulla tavalla ja ilmoittaa opiskelun lopettamisesta, on koulutuksen järjestäjän tehtävä tästä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 97 §:n mukainen päätös, jossa opiskelija katsotaan eronneeksi.
- Jos opiskelija on oppivelvollinen, opiskelu-oikeuden keskeyttäminen ei ole mahdollista.

Opiskeluoikeuden päättyminen ja väliaikainen keskeyttäminen

- **Opiskelijan opiskeluoikeus päättyy**, kun hän on suorittanut sen tutkinnon tai tutkinnon osan tai osat taikka koulutuksen, johon hänet on ammatillisen koulutuksen laissa säädetyn mukaisesti otettu opiskelijaksi, tai kun hänet on 97 §:ssä säädetyn mukaisesti katsottu eronneeksi.
- **Opiskelijalla on oikeus väliaikaisesti keskeyttää opiskeluoikeutensa** siksi ajaksi, kun hän on suorittamassa asevelvollisuutta, siviilipalvelusta tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta tai saa sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa tai raskaus- tai vanhempainrahaa. Lisäksi opiskeluoikeus voidaan opiskelijan pyynnöstä väliaikaisesti keskeyttää muusta perustellusta syystä. Koulutuksen järjestäjä päättää opiskeluoikeuden väliaikaisesta keskeyttämisestä opiskelijan hakemuksesta.
- Oppivelvollisuuden suorittamisen määräaikaisesta keskeyttämisestä säädetään oppivelvollisuuslain 7 §:ssä. ([14.1.2022/54](#)).
- Väliaikaista keskeyttämistä ei sovelleta työvoimakoulutuksessa. Työvoimakoulutuksessa opiskeluoikeus alkaa ja päättyy koulutuksen järjestäjän ja työvoimaviranomaisen sopimana ajankohtana

Opiskelija katsotaan eronneeksi

- Jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua HOKSin mukaiseen opetukseen ja näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä.
 - Oppivelvollinen katsotaan eronneeksi viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut HOKSin mukaiseen opetukseen taikka näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen.
 - Ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa oppivelvolliselle sekä hänen huoltajalleen ja muulle lailliselle edustajalleen, että oppivelvollinen voidaan katsoa eronneeksi, mikäli hän ei osallistu HOKSin mukaiseen opetukseen taikka näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen.
- **Kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan.** Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamasta myöhemmästä ajankohdasta. Koulutuksen järjestäjä antaa päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta.
- Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen voidaan tehdä oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

Opiskelu-oikeuden peruuttaminen (SORA)

- SORA-lainsäädäntö antaa koulutuksen järjestäjälle mahdollisuuden peruuttaa opiskelijan opiskelu-oikeus, kun koulutukseen tai ammatissa toimimiseen sisältyy alaikäisen turvallisuutta, potilas- tai asiakasturvallisuutta tai liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia. Lisäksi SORA-lainsäädäntöön sisältyy säännökset huumausainetestauksesta, joka koskee kaikkea ammatillista koulutusta.
- Valtionneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (673/2017) 20§ säädetään tutkinnoista, joihin sovelletaan SORA-säädöksiä.
- Ennen opiskelu-oikeuden peruuttamista koulutuksen järjestäjän on selvitettävä yhdessä opiskelijan kanssa tämän mahdollisuus hakeutua suorittamaan muuta tutkintoa tai koulutusta.

Koulutuksen järjestäjä voi peruuttaa opiskelu-oikeuden, jos:

- opiskelija on vaarantamalla toistuvasti tai vakavasti koulutuksessa toisen henkilön terveyden tai turvallisuuden osoittanut ilmeisen soveltumattomaksi toimimaan koulutukseen liittyvissä käytännön tehtävissä oppilaitoksessa, työpaikalla tai muussa oppimisympäristössä, tai
- on ilmeistä, että opiskelija ei terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään täytä opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä, tai
- opiskelija on tutkintoa suorittamaan hakeutuessaan salannut sellaisen tiedon opiskelu-oikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä, joka olisi voinut estää hänen ottamisensa opiskelijaksi.
- kun ammatilliseen koulutukseen liittyvät käytännön tehtävät oppilaitoksessa, työpaikalla tai muussa oppimisympäristössä edellyttävät olennaisesti alaikäisten parissa työskentelyä, jos se on tarpeen alaikäisten suojelemiseksi ja opiskelija on tuomittu rangaistukseen lapsen kohdistuneista rikoksista, seksuaalirikoksista, väkivaltarikoksista, vapautteen kohdistuvista rikoksista tai huumausainerikoksista.

2. Yrittäjän oppisopimuskoulutus

Yrittäjän oppisopimuskoulutus

- Yrittäjälle voidaan järjestää oppisopimuskoulutusta omassa yrityksessään, jos koulutuksen järjestäjä ja yrittäjä sopivat koulutuksen järjestämisestä.
- Yrittäjän oppisopimuskoulutuksessa noudatetaan ammatillisen koulutuksen oppisopimuskoulutusta koskevia säädöksiä.
- Oppisopimuskoulutusta saavan yrittäjän työpaikkaohjaaja voi olla myös toiselta työpaikalta tai muutoin tehtävään soveltuva henkilö.
- Yrittäjälle omassa yrityksessä järjestettävässä oppisopimuskoulutuksessa ei makseta koulutuskorvausta. Koulutuskorvausta voidaan kuitenkin maksaa toiselle työnantajalle tai muulle 72 §:n 2 momentissa tarkoitettulle henkilölle (työpaikkaohjaajalle) oppisopimuskoulutusta saavan yrittäjän ohjauksesta ja neuvonnasta aiheutuviin kustannuksiin.

Yrittäjän oppisopimuskoulutuksen edellytyksistä

- Yrittäjän omassa yrityksessä tulee olla käytettävissä tutkinnon perusteiden mukaisen koulutuksen ja näyttöjen järjestämisen kannalta riittävästi tuotanto- ja palvelutoimintaa ja tarpeelliset työvälineet.
- Yrittäjällä täytyy olla vähintään 25 h/viikko työtä yrittäjänä sellaisissa oman yrityksen toimintaan ja koulutuksen tavoitteeseen liittyvissä tehtävissä, että koulutuksen tavoitteen mukainen tarvittava osaaminen pystytään hankkimaan pääosin yrityksessä tapahtuvassa oppimisessa.
- Työpaikkaohjaajaksi (mentori) sovitaan joko yrittäjän omassa yrityksessä tai toisessa työpaikassa työskentelevä tai muutoin työpaikkaohjaajaksi soveltuva ammattitaidoltaan, koulutukseltaan tai työkokemukseltaan pätevä henkilö. Lisäksi tulee varmistaa mm. Y-tunnus, yritysmuoto (Tmi, OY, osuuskunnan jäsen itsenäisenä yrittäjänä, AY, KY) ja lakisääteinen YEL- tai MYEL-vakuutus.